
Història de l'Hospital de la Santa Creu

Autor:

Data de publicació: 23-04-2012

A principis del segle XV a Barcelona hi havia diversos petits hospitals creats per ordres religioses o bé per persones privades amb una funció essencialment caritativa. Aquests centres depenien del Consell de Cent o del Capítol de la Catedral, però quasi tots els seus ingressos provenien de la caritat pública. Veien ambdues corporacions que la diversitat de rendes sumia en una situació econòmica apurada uns hospitals més que d'altres, i que la unió de tots en facilitaria la millor aplicació de les rendes en benefici dels pobres. Així, reunits el 15 de març de 1401, van resoldre la unió de tots els hospitals en un de sol, unió que va ser ratificada el 5 de setembre a través d'una butlla signada pel papa Benet XIII, autoritzant la constitució de l'Hospital de la Santa Creu a partir dels hospitals d'en Colom, del Canonge Vilar, de Sant Llàtzer, d'en Marcús i d'en Desvilar.

Història de l'Hospital de la Santa Creu

Representacions dels antics hospitals al Llibre de Taula de 1674

La butlla fundacional concedida per Benet XIII (1401)

A principis del segle XV a Barcelona hi havia diversos petits hospitals creats per ordres religioses o bé per persones privades amb una funció essencialment caritativa. Aquests centres depenien del Consell de Cent o del Capítol de la Catedral, però quasi tots els seus ingressos provenien de la caritat pública. Veien ambdues corporacions que la

diversitat de rendes sumia en una situació econòmica apurada uns hospitals més que d'altres, i que la unió de tots en facilitaria la millor aplicació de les rendes en benefici dels pobres. Així, reunits el 15 de març de 1401, van resoldre la unió de tots els hospitals en un de sol, unió que va ser ratificada el 5 de setembre a través d'una butlla signada pel papa Benet XIII, autoritzant la constitució de l'Hospital de la Santa Creu a partir dels hospitals d'en Colom, del Canonge Vilar, de Sant Llàtzer, d'en Marcús i d'en Desvilar.

També es va acordar que dos canonges i dos ciutadans seglars, elegits respectivament pel Capítol de la Catedral i pel Consell de Cent, dirigissin la institució a través de la Molt Il·lustre Administració (MIA), d'acord amb la missió de servir els pobres i els pelegrins segons la caritat cristiana, i es van designar dos responsables de control de les rendes: un eclesiàstic i un laic. Aquesta estructura es mantingué gairebé durant sis segles, fins que a l'any 1991, la Generalitat de Catalunya s'incorporà al pacte institucional.

Sala d'infermeria segons un
dibuix de Rafael Bataller

L'Hospital de la Santa Creu va ser durant cinc-cents anys l'únic hospital general a Barcelona que a més donava servei a tota la província, sent un referent nacional; la seva història és la pròpia història de la ciutat. Des dels seus orígens va acollir l'ensenyament de la medicina i quasi tots els grans metges catalans de prestigi es van formar a les seves instal·lacions. A més de ser capdavanter en l'aplicació de noves teràpies que han contribuït a l'evolució de les ciències mèdiques i a la recerca, ha impulsat des de sempre una millora continua en l'atenció sanitària, que gràcies a les persones que hi han treballat i hi treballen s'ha mantingut al llarg dels segles.

La institució sempre ha atès a tothom, desenvolupant una tasca exemplar; per això la societat l'ha correspost amb l'ajut al seu finançament mitjançant almoines, donatius i llegats, als quals s'han d'afegir els nombrosos privilegis concedits per reis i papes, com per exemple el que tenia des de 1418 d'heretar el béns dels qui hi morien sense fer testament i sense fills legítims, o el de 1587, anomenat de les Comèdies, pel qual Felip II concedí a l'Hospital el dret exclusiu de les representacions teatrals a la ciutat. La Molt Il·lustre Administració ha administrat l'Hospital des d'un principi, però la major part dels recursos provenien d'aportacions privades, de ciutadans que volien que la seva ciutat tingués un hospital adequat a les necessitats de cada època.

Privilegi de les comèdies concedit per Felip II
(clicqueu per a veure'l més gran)

Els cordons i medalles amb què eren trobats els expòsits es conserven entre els fulls del llibre de registre.

Encara que l'Hospital va néixer amb l'idea dels hospitals medievals d'atendre els pobres seguint el principi de la caritat, aviat va ser més que un centre de caritat. La ciutat es beneficiava d'altres serveis a part de la cura de malalts. Una de les tasques que desenvolupava era l'acollida dels nens orfes de la ciutat i rodalies, servei que va mantenir fins a finals del segle XIX. Després de criar-los, se'ls formava; els nens entraven d'aprenents als gremis de Barcelona, i les nenes rebien una dot de l'hospital si es casaven.

Una altra preocupació important va ser la que, un cop curat, el malalt sortís de l'Hospital completament recuperat. Això, gràcies novament a la caritat de quatre nobles de Barcelona, tres dames i un cavaller: Lucrecia Gualba, Elena Soler, Victoria Astor i Pau Ferran, va ser possible al segle XVII amb la fundació de la Casa de Convalescència. Una vegada més es demostrava l'esforç dels ciutadans pel seu Hospital.

Pati de la Casa de Convalescència amb l'escultura de Sant Pau que en corona la font obra de Lluís Bonifaç (1678)

Gràcies en part a la generositat dels ciutadans, l'Hospital desenvolupava una funció social i sanitària de molt alt nivell en benefici de tothom. Això va permetre l'aparició d'una peça clau en la història de la Medicina a Catalunya: la creació del Real Col·legi de Cirurgia per a la formació dels barbers com a cirurgians, donant així lloc a una de les grans especialitats de la medicina: la cirurgia. Aquesta institució va contribuir al progrés de la medicina al nostre país impulsant l'ensenyament basat en la pràctica; seria la predecessora de la Facultat de Medicina.

A partir del segle XIX, l'Hospital es converteix en el protagonista d'una important activitat docent i científica amb la creació de l'escola de medicina catalana, símbol de la modernitat i benestar que els ciutadans volien, i amb la que sovint havien contribuït en la seva ampliació i modernització. Metges com Lluís Barraquer i Roviralta en el camp de la Neurologia; Giné i Partagàs amb les noves especialitats de Dermatologia, Psiquiatria i Antisèpsia; Bartomeu Robert; Jaume Pi i Sunyer i Miquel Àngel Fargas, creador de l'Escola Catalana de Ginecologia; van contribuir a convertir-lo en un centre hospitalari de primer ordre, al nivell de la resta dels nous hospitals europeus. El mateix Ramon i Cajal va desenvolupar la seva teoria de la neurona, per la qual va rebre el premi Nobel de Medicina l'any 1906, en un laboratori de l'Hospital.

Bust de Pau Gil al recinte modernista

A finals del segle XIX, i en part gràcies al llegat del banquer català Pau Gil i Serra, aquell vell Hospital va ser substituït per un altre construït a la part alta de la ciutat. Una de les condicions que posava Gil en les seves voluntats era que l'hospital portés el seu nom, i així va sorgir l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

En terrenys situats entre Sant Martí de Provençals, Gràcia, Horta i el Guinardó es va erigir el gran conjunt modernista projectat per l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner. La primera pedra es col·locà a l'any 1902, i el 1913 es lliuraren a Santa Creu els edificis construïts per la marmessoria de Pau Gil. La resta d'edificacions van ser possibles gràcies a la aportacions de molts ciutadans.

Esboç original de Domènech i Montaner per als Hospitals de la Santa Creu i de Sant Pau
(cliqueu per a veure'l més gran)

L'Hospital, seguint les tradicions de beneficis dels reis, va ser inaugurat oficialment el 16 de gener de 1930 pel rei Alfons XIII, tot i que les seves instal·lacions ja funcionaven des de 1916, moment en què es va habilitar el Pavelló de Sant Salvador per a malaltes procedents de la consulta del doctor Freixas.

Inauguració de l'Hospital per Alfons XIII
(cliqueu per a veure'l més gran)

L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau forma part del patrimoni de la ciutat. El 1978 va ser nomenat Patrimoni Històric Artístic, i el 1997 designat Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO.

<https://desantacreuasantpau.blogspot.com/p/lhospital-i-la-seva-historia.html>

>

Retalls d'història

L'Hospital del Canonge Colom > l'embrió de Santa Creu
Els símbols heràldics de l'Hospital > la seva història a través dels símbols

L'heràldica dels Antics Hospitals
L'escut de l'Hospital de la Santa Creu
Les variants històriques de l'escut de l'Hospital
Les armes de la Casa de Convalescència
Les congregacions de l'Hospital i els seus escuts
Els escuts modernistes de Domènech i Montaner
Els escuts del vestíbul de Sant Pau

L'Arxiu Històric de l'Hospital > sis segles preservant el patrimoni documental

I. Dels orígens a Santa Creu fins al Recinte Modernista
II. De la Guerra Civil fins avui

Un testament al Nou Món, a favor de l'Hospital > El 1500, l'Escrivà Major de les Índies es recorda de l'Hospital al seu testament
De les rifes a les tómboles benèfiques > l'Hospital les utilitzà ja des del 1510 per a sufragar-se, i van subsistir fins el 1965
El llegat de Pau Gil, 1892-1913 > la història desconeguda del gran benefactor de l'Hospital

I. El testament i les instruccions de Pau Gil i Serra
II. Primeres gestions dels marmessors
III. La reorientació del projecte
IV. La gestació de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau
V. Inici de la construcció i primeres discrepàncies
VI. Trencament de les relacions, imposició final del seny

La Dona Morta > la vinculació amb l'Hospital del famós quadre de Picasso
La construcció de l'Hospital de Sant Pau > els detalls d'una obra que durà més de deu anys

L'oficina d'obres de Lluís Domènech i Montaner
Els contractistes de la construcció de Sant Pau
Els proveïdors de la construcció de Sant Pau

Els col·laboradors de Lluís Domènech i Montaner > la gent, més o menys anònima, darrere de l'arquitecte

I. Arquitectes i delineants, escultors, ceramistes, pintors i dibuixants
II. Pau Gargallo
III. Mario Maragliano

"No hi ha llits" > un cartell per a alleujar les penúries econòmiques de l'Hospital
El llegat del marquès de Castellbell > benefactor dels "malalts barons pobres"
La Santa Creu > la creu barroca i la seva bessona del recinte modernista
El Pavelló dels Pomells de Joventut de Catalunya > una bonica iniciativa que es veié frustrada
Les postals històriques de l'Hospital de Sant Pau > vistes editades per a sufragar les obres
La inauguració de l'Hospital > l'acte presidit per Alfons XIII el 1930
L'Hospital General de Catalunya > l'Hospital, incautat durant la Guerra Civil
Benvingut a Sant Pau, Mister Marshall! > les donacions d'institucions nord-americanes a l'Hospital
Les mines d'aigua de l'Hospital > la història poc coneguda de les aigües subterrànies de l'Hospital modernista
Els usos dels pavellons de l'Hospital (1916-2009) > Les vicissituds dels pavellons durant gairebé cent anys de vida hospitalària